

УДК 343.226

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.32>*Грідіна Наталія Юрївна,**ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*e-mail: gridina_nat@gmail.com<https://orcid.org/0000-0001-8499-074X>

ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ: ДОСВІД ГРУЗІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглядається поняття такого соціально-небезпечного явища як гендерно обумовлене насильство в контексті вивчення позитивного досвіду його подолання в Грузії. У ході дослідження представлено результати соціологічних опитувань стосовно динаміки гендерно обумовленого насильства національних та зарубіжних організацій як урядового, так і неурядового статусу. Здійснюється огляд негативних проявів насильства за ознакою статі на території Грузії та досліджуються заходи, що було здійснено для його подолання: як в рамках створення нового законодавства так і у сфері його реалізації в практичній площині. З метою ефективного удосконалення національної системи захисту та протидії насильству, автором вивчаються результати впроваджених у Грузії заходів, на основі яких відстежується прогрес та позитивні результати. Окрім того, автором аналізуються причини негативної ситуації з гендерно обумовленим насильством у Грузії, серед яких насамперед зауважує національна консервативність, психологічні бар'єри, безробіття. У статті наголошується на тому, що значну роль відіграло створення та імплементація до законодавства Грузії низки національних та міжнародних нормативних актів, що стосувалися закріплення демократичних принципів суспільного життя, гендерної рівності, визначення поняття насильства, способів йому протидіяти та встановлювали покарання за його прояви. У статті звернено особливу увагу, що для вирішення актуальної проблеми демократичного суспільства найчастіше країни звертаються по допомогу до міжнародних організацій та установ, що вже мають певний досвід у цій сфері. Також автором підкреслюється, що найбільш ефективним засобом допомоги постраждалим від домашнього насильства та вартим до розвитку в Україні є система шелтерів, що функціонують на різних рівнях, оскільки це місце, до якого жертва може звернутись негайно та отримати необхідну для неї допомогу.

Ключові слова: гендерно обумовлене насильство, домашнє насильство, насильство за ознакою статі, Грузія, протидія гендерно обумовленому насильству.

Gridina N. GEORGIA'S EXPERIENCE AGAINST GENDER-BASED VIOLENCE AND THE POSSIBILITY OF ITS USE IN UKRAINE

The article deals with the notion of such a socially dangerous phenomenon as gender-based violence in the context of studying the positive experience of overcoming it in Georgia. The survey presents the results of sociological surveys on the dynamics of gender-based violence by national and foreign organizations, both governmental and non-governmental. The negative manifestations of gender-based violence in Georgia are reviewed and measures taken to overcome it: both within the framework of new legislation and in the field of its practical implementation. In order to effectively improve the national system of protection and counteraction to violence, the author examines the results of the measures implemented in Georgia, which track progress and positive outcomes. In addition, the author analyzes the causes of the negative situation with gender-based violence in Georgia, including national conservatism, psychological barriers, and unemployment. The article emphasizes that a number of national and international normative acts related to consolidation of democratic principles of public life, gender equality, definition of violence, ways of counteracting it and punishment for its manifestations played a significant role in the Georgian legislation. In the article, special attention is paid to the fact that in order to solve the urgent problem of a democratic society, countries often seek the help of international organizations and institutions that already have some experience in this field. The author also emphasizes that the most effective means of assistance to victims of domestic violence and worthy of development in Ukraine is a system of shelters that operate at different levels, as this is a place where the victim can contact immediately and get the help they need.

Key words: gender-based violence, domestic violence, Georgia, combating gender-based violence.

Постановка проблеми. Сьогодні тематика протидії гендерно обумовленому насильству посідає один з найвищих щаблів серед питань, що турбують більшість країн світу та широку громадськість. Не зважаючи на значну поширеність тематики, досі не можна говорити про стовідсоткову ефективність заходів. Так, наприклад, за результатами соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок», що проводилось в лютому-березні 2018 р. в Україні, від 19 до 50 відсотків чоловіків схильні вважати, що жінки самі провокують сексуальне насильство, та виправдовують можливість домашнього насильства з різних причин. Так, 18% респондентів погодились, що чоловік має право вдарити або побити дружину, якщо дізнається про її зраду [1].

Виклад осовного матеріалу дослідження. За словами Т.Марценюк, експертки Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда — Україна»: «важливою ознакою гендерного насильства є те, що це так зване «невуличне насильство», тобто, жертва може знати нападника. І справді, згвалтування досить часто скоюють не невідомі жертві чоловіки, а її знайомі. Тобто, проблема в тому, що це саме той тип

насильства, якого остерігаються найменше, адже ми звикли вважати, що «наш дім – це наша фортеця», що в приватній сфері, у сім'ї ми можемо почуватися захищеними» [2].

Кожна третя жінка у світі зазнає гендерного насильства протягом свого життя. У країнах, що розвиваються, кожна сьома дівчина одружується ще до досягнення нею 15-річного віку. І лише в період з 1998 по 2008 рік випадки сексуального насильства спостерігались у 25 країнах, що постраждали від конфлікту [3].

Вищенаведені дані спонукають нас до необхідності з'ясувати, що саме відноситься до гендерно обумовленого, або гендерного, насильства.

Автори соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок» використовують визначення, яке звучить наступним чином: «Гендерне насильство – це насильство, яке стосується чоловіків і жінок, і жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Це насильство, яке спрямоване проти жінки, тому що вона жінка, чи яке непропорційно впливає на жінку. Воно стосується (але не обмежується) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві загалом» [4, с. 79].

Представництвом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) під сексуальним і гендерним насильством розуміється будь-яка дія, що здійснюється проти волі людини, заснована на гендерних нормах і нерівних владних відносинах. Воно включає в себе загрози застосування насильства і примус та може бути фізичним, емоційним, психологічним або сексуальним за своєю природою і виявлятися навіть у формі відмови в доступі до ресурсів або послуг. Завдає шкоди жінкам, дівчаткам, чоловікам і хлопчикам і є серйозним порушенням декількох основоположних прав людини [5; 6].

Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (БПДІПЛ ОБСЄ) зазначає, що сексуальне та гендерне насильство – це крайня форма дискримінації і серйозне порушення прав людини, яке може негативно вплинути на численні права людини, включаючи право на життя, свободу та особисту недоторканність, а також право на свободу від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Акти сексуального та гендерно обумовленого насильства загрожують здоров'ю, гідності, безпеці та автономії жертв, але залишаються в значній мірі проігнорованими та невідомими громадськості [7].

Гендерне насильство, за дослідженням The Global Protection Cluster – мережі агентств ООН, громадських та міжнародних організацій, що працюють над захистом внутрішньо переміщених осіб та інших груп населення, постраждалих від конфлікту та стихійних лих, – це термін, який використовується для опису будь-якого шкідливого впливу, яке чиниться проти волі людини, і заснованого на соціально обумовлених відмінностях між чоловіками і жінками. Хоча чоловіки та хлопці можуть бути жертвами деяких видів гендерного насильства (зокрема сексуального насильства), гендерно обумовлене насильство зазвичай спрямоване на жінку та дівчат [8].

Ми навели лише чотири визначення, що є дуже близькими за суттю та мають спільні загальні риси. Кожне з них надане національною або міжнародною громадською організацією, що опікується питаннями протидії гендерно обумовленому насильству та допомоги особам, що постраждали внаслідок нього. Ці організації працюють на територіях різних країн світу, частіше за все допомагаючи національним органам влади у виявленні випадків насильства, спілкуванні та наданні підтримки жертвам гендерно обумовленого насильства. Однією з таких країн є Грузія, досвід якої ми пропонуємо розглянути більш детально.

Грузинська культура відноситься до колективістському типу культур, з сильною орієнтацією на утворення невеликих соціальних груп і, головним чином, на родину, а також на взаємозалежність, близькі емоційні стосунки, при цьому сором є важливою категорією міжособистісних стосунків. Тобто, в грузинській культурі є надзвичайно важливою цінність сім'ї з характерною орієнтацією на єдність і близькість, що поширюється і на інші соціальні групи (родичів, друзів, сусідів, тощо.).

Результати соціологічних опитувань демонструють, що грузинські чоловіки не зобов'язані запитувати думку своїх дружин про «кожну дрібницю», в той час як жінки повинні робити це завжди; що абсолютно нормально, якщо чоловіки домінують над жінками, але навіть жінки не можуть терпіти жіноче домінування, більш того, це автоматично сприймається як насильство жінок по відношенню до чоловіків [9, с. 61].

За даними Світового економічного форуму а саме за Індексом гендерного розриву, у 2010 році Грузія обіймає 88 позицію зі 134 можливих [10], а у 2017 році 94 місце зі 144 наявних [11]. Індекс був розроблений для того, щоб задовольнити потребу в послідовних і всеосяжних заходах щодо забезпечення гендерної рівності, на основі яких можна відстежувати прогрес кожної країни-учасника [12].

Грамотність дорослих жінок та чоловіків становить 100 відсотків, а жінки та чоловіки здобувають освіту з подібними показниками. Однак участь у роботі жінок нижча (61 відсоток жіночого населення у віці 15-64 років), ніж серед чоловіків (79 відсотків). Також, станом на 2017 рік жінки займали 16 відсотків місць у парламенті; 21 відсоток жінок обіймають посади в уряді; 32 відсотки керівництва підприємств та організацій представляють жінки [13, с. 14].

Спираючись на дані Національного дослідження випадків домашнього насильства щодо жінок у Грузії, що проводилось у 2010 році серед 2391 жінок у віці 15-49 років, лише порівняно невелика кількість жінок визнала, що вони постраждали від фізичного або сексуального насильства. У середньому, фізичному

насильству піддавались 6,9 відсотків опитаних, тоді як 3,9% повідомили, що стали жертвами сексуального насильства, 2,3% постраждали від обох видів. Крім того 14,3 відсотки заявили, що відчули на собі емоційне насильство в різних формах (партнер принижував гідність особи в присутності інших людей, залякував або погрожував заподіяти шкоду власне жінці або її близьким). Крім перерахованих форм насильства, була виділена окрема група дій за загальною назвою «контролюючі дії» (обмеження спілкування з родиною, заборона спілкування з друзями, примушення залишити роботу, заборона відвідання або організації зборів, намагання контролювати пересування), про них повідомили майже 36% жінок.

Фактично, дослідники виявили, що респонденти, які вважають, що чоловіки є главами їх сімей, а жінки повинні підкорятися своїм чоловікам, в тому числі вибирати друзів, займатися сексом зі своїми чоловіками всупереч їх бажанням і бути побитими чоловіками, найчастіше, не будуть кваліфікувати акти фізичного, сексуального, емоційного і економічного насильства як насильство. Наступні показники ілюструють це якнайкраще: 50,7% жінок вважають, що хороша дружина підпорядковується чоловікові, навіть якщо вона не згодна; 44,9% жінок вважають, що чоловікові важливо показати своїй дружині, хто в домі господар; 34,1% жінок вважають, що чоловіки в певних випадках виправдано б'ють своїх дружин; 16,0% жінок вважають, що дружина повинна займатися сексом зі своїм чоловіком, навіть якщо вона цього не хоче [9, с. 33-38, 41]. При цьому, 6,9% жінок повідомляють про фізичне насильство з боку чоловіка, і тільки 2% жінок повідомляють про фізичне насильство з боку інших осіб протилежної статі. Дослідження також показало, що 63,4% жінок, які зазнали фізичного насильства, ніколи не чинили опору [9, с. 57].

Дослідження 2017 року, проведене Світовим банком за участі Групи аналізу та консалтингу Грузії, було значно більшим за обсягом респондентів. У ньому взяли участь 7,380 домоволодінь (цільовою аудиторією були жінки у віці від 15 до 64 років) [14, с. 38]. Дослідження показало, що приблизно 6 відсотків жінок, які коли-небудь були в стосунках, піддавалися фізичному та / або сексуальному насильству з боку партнера, а майже кожна сьома жінка (13 відсотків) постраждала від емоційного насильства з боку партнера, 10 відсотків відчували на собі фінансове насильство. При цьому, для всіх видів насильства з боку партнера по відношенню до жінки характерною рисою є періодичність та систематичність [14, с. 40]. За офіційними висновками, більш ніж чверть жінок (27 відсотків) стали жертвами будь-якого з видів фізичного та / або сексуального насильства з боку осіб протилежної статі.

Тим не менш, автори як першого так і другого дослідження зазначають, що рівень насильства по відношенню до жінок, про який стало відомо в рамках опитування та офіційні дані, завжди будуть недостатньо відображати фактичний стан справ через різні психологічні бар'єри, через які жертви насильства замовчують такі випадки, серед яких основними є сором, соціальне відторгнення і страх [14, с. 47, 50, 56].

З яких же причин відбувається насильство над жінками в Грузії? Якщо запитати постраждалих, то вони називають різні. Більш ніж половина жінок називають причиною стан сп'яніння агресора, а другим найбільш поширеним виправданням є «проблеми з грошима». Серед інших проблем, перерахованих жінками, що зазнали насильства, ревності, безробіття партнера, неслухняність жінки, відсутність їжі, відмова від сексу та, навіть, відсутність будь-якої причини. При цьому, більш ніж 22 відсотки жінок і 31 відсоток чоловіків вважають такі причини об'єктивними та виправдувальними [9, с. 51; 14, с. 59].

Дослідники ж, узагальнюючи результати, говорять про безробіття та пов'язані з ним фінансові проблеми як про основну причину насильства в сім'ї по відношенню до жінки. В умовах сьогодення чоловіки втратили споконвічну функцію фінансової підтримки сім'ї, тоді як жінки значно успішніше пристосувались до економічних труднощів і, в багатьох випадках, перейняли чоловічі функції. Втративши своє традиційне положення в родині, чоловіки шукають спосіб довести свої права, і часто роблять це, випиваючи і демонструючи свою фізичну силу. Як правило, до такого результату призводить дві першопричини: безробіття чоловіка або неналежна соціалізація (як правило, в результаті виховання в родині, де прояви насильства вважались нормальним явищем) [14, с. 69-70].

Загалом, порівняно з іншими країнами Європи, ставлення до гендерних питань у Грузії залишається достатньо консервативним [15]. Проте, з 2010 року до сьогодні у суспільстві змінилися загальні настрої щодо гендерних питань, стали менш консервативними, а також значно зросла поінформованість у сфері законодавства про насильство. Крім того, значно зросла кількість жінок, що звертаються до поліції, в разі вчинення щодо них насильницьких дій. Серед молоді, головним чином превалюють відносини, що виключають дискримінацію за ознакою статі. В теперішній час лише менш ніж 10% опитуваних схильні виправдовувати гендерно обумовлене та домашнє насильство по відношенню до жінок (виключення становлять лише випадки, коли справа стосується гідності чоловіка), хоча вони досі вважають, що жінка тим чи іншим чином провокує насильство по відношенню до себе [14, с. 48-50; 13, с. 96].

Значну роль в цьому зіграло створення та імплементація до законодавства Грузії низки національних та міжнародних нормативних актів, що стосувалися закріплення демократичних принципів суспільного життя, гендерної рівності, визначення поняття насильства, способів йому протидіяти та встановлювали покарання за його прояви. Серед них: Закон Грузії «Про ліквідацію насильства щодо жінок і насильства в сім'ї, захисту і підтримки жертв насильства» 2006 року, Закон Грузії «Про протидію торгівлі людьми» 2006 року, Закон Грузії «Про гендерну рівність» 2010 року, Закон Грузії «Про ліквідацію усіх форм дискримінації» 2014 року [13, с. 16].

Загалом, урядова політика спрямована на усунення дискримінації за ознакою статі. Положення ст. 11 Конституції Грузії зазначають, що «Всі люди рівні перед законом. ... Держава забезпечує рівні права і можливості чоловіків і жінок. Держава вживає особливих заходів щодо забезпечення істотного рівноправності чоловіків і жінок та викоринення нерівноправності» [16]. У 2010 році парламентом було прийнято Закон «Про гендерну рівність», який визначив поняття гендерної рівності як частини прав людини, що передбачає рівні права і обов'язки, відповідальність і рівноправну участь жінок і чоловіків у всіх сферах особистого та суспільного життя [17]. Цей закон став базисом для створення Національних планів дій 2011, 2014 та 2016 років, що мали на меті підвищити рівень обізнаності з гендерних питань, розширення можливостей жінок та усунення дискримінації за ознакою статі. Згодом, у 2014 році було прийнято Закон Грузії «Про ліквідацію усіх форм дискримінації» метою якого є усунення всіх форм дискримінації та забезпечення для будь-яких фізичних і юридичних осіб рівного користування правами, встановленими законодавством Грузії, незалежно від будь-яких чинників, включаючи стать, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність. Цим законом, в першу чергу, було визначено поняття та види дискримінації та порядок нагляду за дотриманням законності у сфері дії закону [18].

У сфері міжнародного регулювання Грузія є стороною основних конвенцій, що стосуються захисту жінок від проявів насильства, навіть в умовах конфлікту. В 1994 році Парламент Грузії ратифікував Конвенцію ООН Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, у 2011 було прийнято перший План дій щодо впровадження Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 щодо жінок, миру та безпеки, у 2014 році Грузія підписала, а у 2017 ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульську конвенцію.

Важливою віхою в подоланні гендерного насильства в Грузії слід вважати Закон «Про попередження насильства в сім'ї, захисту і допомоги жертвам насильства в сім'ї» 2006 року. Він дозволив застосовувати обмежувальні і захисні заходи для тимчасового припинення правопорушникам доступу до жертв насильства. стримувального ордеру, виданий поліцією, обмежує взаємодію кривдника з потерпілою особою протягом одного місяця. Стримувальний ордер стає захисним ордером (для захисту від переслідування), строком від шести до дев'яти місяців, якщо він затверджується судом. Однак у багатьох випадках суд відмовляє в прийнятті рішення або відхиляє запит. Наприклад, в 2014 році поліція видала 902 стримувальних ордерів, але суд виніс тільки 87 захисних. За даними МВС, за перші шість місяців 2019 року (січень-червень) було видано 5399 стримувальних ордерів, а за шість місяців 2018 року – 3292 [19]. Для подальшого захисту жінок у сфері шлюбних стосунків в 2014 році примус до вступу в шлюб було визнано злочином, і тепер одруження особи віком до 18 років вимагає схвалення судом.

У 2009 році був розроблений Національний механізм у справах насильства в сім'ї для координації зусиль по протидії гендерно обумовленому насильству. За підтримки Фонду Організації Об'єднаних Націй в сфері народонаселення, його основна мета полягає в створенні системи захисту постраждалих і надання своєчасної та ефективної допомоги шляхом виявлення їх закладами охорони здоров'я, які спочатку взаємодіють з жертвами. У документі робиться наголос на співробітництві між державними органами, міжнародними організаціями та місцевими неурядовими організаціями [14, с 79-80].

Крім того, у 2012 році Парламентом Грузії було прийнято низку поправок та внесено дві нових статті до Кримінального кодексу, якими було криміналізовано відповідальність за домашнє насильство. Це було зроблено з двох причин: по-перше для зниження кількості подібних злочинів, і по-друге, для приведення законодавства у відповідність із Стамбульською конвенцією. Наразі, Кодекс встановлює кримінальну відповідальність, в тому числі, за матеріальне порушення прав людини за ознакою статі.

Загальну частину Кримінального кодексу було доповнено статтею 11, яка встановлює загальну відповідальність за акти насильства в сім'ї незалежно від того, хто скоїв цей діяння або де воно було вчинено. Нею також покладається обов'язок порушення кримінальних справ з приводу домашнього насильства на органи дізнання та слідства.

Нова стаття 126, яка визначає насильство в сім'ї як злочин, була внесена до Особливої частини Кримінального кодексу. Її положення визначають фізичне, фізіологічне, економічне та сексуальне насильство або примус формою домашнього насильства і визначає цей злочин як «систематичне насильство, шантаж або приниження гідності одного члена сім'ї іншим, якщо такі дії завдають фізичного болю або страждання...». Кодекс також визначає, хто може бути суб'єктом даного злочину та встановлює покарання у вигляді громадських робіт або позбавлення волі [20].

Ще одним засобом підтримки осіб, постраждалих від гендерно обумовленого або домашнього насильства в Грузії є державні шелтери, що функціонують за підтримки Державного фонду захисту та допомоги жертвам торгівлі людьми та Міністерства праці, охорони здоров'я та соціальних питань Грузії, в яких жінка може залишитись на строк до трьох місяців. Однак процес погодження перебування вимагає наявності стримувального чи захисного наказу, офіційного статусу жертви або підтвердження того, що особа, яка шукає притулку, є жертвою злочину, пов'язаного з домашньому насильстві, що розслідується. Крім того, процес визнання особи жертвою насильства займає щонайменше п'ять днів, тому це створює деякі складнощі для осіб, які не мають змоги чекати так довго. Такі особи мають змогу звернутись до кризових шелтерів, оскільки для цього не потрібно встановлення статусу жертви. В таких місцях постраждалі можуть отримати необхідну правову, медичну або психологічну допомогу [14, с. 81].

У 2016 році обов'язками по роботі з особами постраждалими внаслідок гендерно обумовленого насильства взяла на себе також Соціальна служба Міністерства праці, охорони здоров'я та соціальних питань Грузії, тож наразі питаннями подолання насильства в цілому та гендерно обумовленого насильства зокрема на території Грузії опікується низка органів державної влади, разом з мережею державних шелтерів, а також недержавні та волонтерські організації на добровільних засадах.

Крім зазначених нормативних актів зараз на території Грузії діє Національний план дій по боротьбі з насильством щодо жінок та насильством у сім'ї на 2018-2020 роки та заходи, які повинні бути реалізовані в цілях захисту осіб, постраждалих від насильства, являє собою національний рамковий документ, в якому поєднуються заходи щодо викоринення і попередження насильства по відношенню до жінок і домашнього насильства. У Плані дій викладено цілі, завдання та заходи, що відповідають Цілі 5 Організації Об'єднаних Націй в сфері сталого розвитку, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), Універсальному періодичному огляду Ради ООН з прав людини та рекомендаціям, що містяться в доповідях Спеціального доповідача з питання про насильство щодо жінок, його причини та наслідки. План дій також відповідає вимогам Конвенції Ради Європи про попередження насильства по відношенню до жінок і насильству в сім'ї та боротьби з ним (Стамбульська конвенція). Цим Планом також визначаються завдання Міжвідомчої комісії з гендерної рівності, насильства по відношенню до жінок і насильству в сім'ї у сфері координації та моніторингу діяльності інших органів державної влади, обов'язки щодо реалізації заходів у сфері протидії гендерному та домашньому насильству щодо жінок, передбачених Планом дій для кожного державного органу та строки їх виконання [21].

Висновки. Отже, як ми бачимо, існування гендерно обумовленого насильства та шляхи його подолання є, наразі, однією з надзвичайно актуальних проблем, що постають перед суспільством, тож кожна демократична країна, що стикається з його проявами прагне виробити найефективніші способи протидії насильству. Частіше за все для цього вони звертаються по допомогу до міжнародних організацій, що вже мають певний досвід у цій сфері.

Для Грузії початком стало прийняття у 2006 році закону «Про попередження насильства в сім'ї, захисту і допомоги жертвам насильства в сім'ї» та подальше проведення соціальних опитувань, оприлюднення їх результатів, широкі інформаційні кампанії у ЗМІ, активне інформування саме молоді про шкоду, причини та наслідки гендерно обумовленого насильства позитивним чином вплинуло на зміну поглядів населення на гендерну рівність, на ставлення до жінок, на те, що відноситься до проявів насильства в цілому та гендерного насильства зокрема. Також, важливим кроком до зменшення рівня насильства була криміналізація у 2012 році відповідальності за насильство проти жінок та домашнє насильство. Крім того, прийняття Національних планів дій сприяє формуванню системи взаємопов'язаних державних та недержавних органів, що провадять діяльність із подолання гендерно обумовленого та домашнього насильства, результативність якої може бути досліджена на основі їх звітів.

Проте, на нашу думку, найбільш ефективним засобом допомоги постраждалим від домашнього насильства є система шелтерів, що функціонують на різних рівнях, оскільки це місце, до якого жертва може звернутись негайно та отримати необхідну для неї допомогу. На теренах України також нещодавно було створено притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, що утворюються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування [22], проте вважаємо за можливе, на базі досвіду Грузії, розмежувати такі притулки на кризові центри з більш коротким терміном перебування (до одного місяця) і спрощеним режимом отримання допомоги та власне притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі в тому вигляді, як вони існують зараз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Інфографіка за результатами соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок». Київ – 2018. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B5%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf. (дата звернення 13.01.2020).
2. Гендерне насильство в Україні: інтерв'ю з експерткою Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда — Україна». URL: <https://commons.com.ua/uk/genderne-nasilstvo-v-ukrayini-interv-yu-z-ekspertkoyu-mizhnarodnogo-zhinochogo-pravozahisnogo-tsentru-la-strada-ukrayina/>. (дата звернення 13.01.2020).
3. Reducing gender-based violence. USAID. URL: <https://www.usaid.gov/what-we-do/gender-equality-and-womens-empowerment/reducing-gender-based-violence>. (дата звернення 15.01.2020).
4. Результати соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок». Київ 2018. С. 79.
5. Sexual and Gender Based Violence. UNHCR, the UN Refugee Agency. URL: <https://www.unhcr.org/sexual-and-gender-based-violence.html>. (дата звернення 13.01.2020).
6. Sexual and gender-based violence (SGBV) prevention and response. UNHCR, the UN Refugee Agency, Emergency handbook. URL: <https://emergency.unhcr.org/entry/51693/sexual-and-gender-based-violence-sgbv>.

prevention-and-response. (дата звернення 13.01.2020).

7. Preventing and Addressing Sexual and Gender-Based Violence in Places of Deprivation of Liberty. Standards, Approaches and Examples from the OSCE Region. Warsaw, Poland. 2019. URL: <https://www.osce.org/odhr/427448?download=true>. (дата звернення 15.01.2020).

8. Global Protection Cluster. Gender-based violence. URL: <https://www.globalprotectioncluster.org/themes/gender-based-violence/>. (дата звернення 13.01.2020).

9. Chitashvili, M., Javakhishvili, N., Arutiunov, L., Tsuladze, L. and Chachanidze, S., National research on domestic violence against women in Georgia (Tbilisi, UNFPA Georgia, 2010). URL: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/GEO/INT_CEDAW_AIS_GEO_13538_E.pdf. (дата звернення 13.01.2020).

10. Global Gender Gap Report 2010. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2010.pdf. (дата звернення 13.01.2020).

11. The Global Gender Gap Report 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf. (дата звернення 13.01.2020).

12. National study on violence against women in Georgia 2017. UN Women, 2018. URL: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20georgia/attachments/publications/2018/national%20vaw%20study%20report%20eng.pdf?la=en&vs=4230>. (дата звернення 15.01.2020).

13. World Bank Group. 2017. Gender Based Violence in Georgia : Links among Conflict, Economic Opportunities and Services. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29108>. (дата звернення 15.01.2020).

14. Violence against women: an EU-wide survey. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf. (дата звернення 15.01.2020).

15. Конституционный Закон Республики Грузия от 24 августа 1995 №786. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/30346?publication=35>. (дата звернення 15.01.2020).

16. Закон Грузии «О гендерном равенстве». URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/91624/5/ru/pdf>. (дата звернення 15.01.2020).

17. Закон Грузии Об устранении всех форм дискриминации 2 мая 2014 № 2391-Пл. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/2339687?publication=1>. (дата звернення 15.01.2020).

18. В 2019 году 144 человека привлечены к ответственности за нарушение сдерживающего ордера. URL: <https://www.apsny.ge/2019/other/1564512380.php>. (дата звернення 16.01.2020).

19. Georgia: Criminalization of Domestic Violence. Global Legal Monitor. URL: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/georgia-criminalization-of-domestic-violence/>. (дата звернення 16.01.2020).

20. Decree of the Government of Georgia On the approval of the Action plan for 2018-2020 on the measures to be implemented for combating violence against women and domestic violence and protection of victims (survivors) Tbilisi 2018.

21. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF>. (дата звернення 16.01.2020).

REFERENCES:

1. Infografika za rezul'tamy sotsiologichnoho doslidzhennya «Suchasne rozuminnya maskulinnosti: stavlennya cholovikiv do hendernykh stereotypiv i nasyt'stva shchodo zhinok». Kyiv [Infographics on the results of a sociological study entitled "A modern understanding of masculinity: men's attitudes toward gender stereotypes and violence against women." Kiev]. Retrieved from https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B5%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf. (accessed: 13.01.2020). [in Ukrainian].

2. Henderne nasyt'stvo v Ukraini: interv"yu z ekspertkoyu Mizhnarodnoho zhinochoho pravozakhysnoho tsentru «La Strada — Ukraina» [Gender-based violence in Ukraine: Interview with an expert at La Strada - Ukraine International Women's Rights Center]. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/genderne-nasilstvo-v-ukrayini-interv-yu-z-ekspertkoyu-mizhnarodnogo-zhinochogo-pravozahisnogo-tsentru-la-strada-ukrayina/> (accessed: 13.01.2020). [in Ukrainian].

3. Reducing gender-based violence. USAID. URL: <https://www.usaid.gov/what-we-do/gender-equality-and-womens-empowerment/reducing-gender-based-violence> (accessed: 15.01.2020).

4. Rezul'taty sotsiologichnoho doslidzhennya «Suchasne rozuminnya maskulinnosti: stavlennya cholovikiv do hendernykh stereotypiv i nasyt'stva shchodo zhinok». Kyiv [The results of a sociological study "The modern understanding of masculinity: the attitude of men to gender stereotypes and violence against women." Kiev]. Retrieved from <https://www.usaid.gov/what-we-do/gender-equality-and-womens-empowerment/reducing-gender-based-violence>

gender-based-violence (accessed: 13.01.2020). [in Ukrainian].

5. Sexual and Gender Based Violence. UNHCR, the UN Refugee Agency. URL: <https://www.unhcr.org/sexual-and-gender-based-violence.html> (accessed: 13.01.2020).

6. Sexual and gender-based violence (SGBV) prevention and response. UNHCR, the UN Refugee Agency, Emergency handbook. URL: <https://emergency.unhcr.org/entry/51693/sexual-and-gender-based-violence-sgbv-prevention-and-response> (accessed: 13.01.2020).

7. Preventing and Addressing Sexual and Gender-Based Violence in Places of Deprivation of Liberty. Standards, Approaches and Examples from the OSCE Region. Warsaw, Poland. 2019. URL: <https://www.osce.org/odihr/427448?download=true> (accessed: 13.01.2020).

8. Global Protection Cluster. Gender-based violence. URL: <https://www.globalprotectioncluster.org/themes/gender-based-violence> (accessed: 13.01.2020).

9. Chitashvili, M., Javakhishvili, N., Arutiunov, L., Tsuladze, L. and Chachanidze, S., National research on domestic violence against women in Georgia (Tbilisi, UNFPA Georgia, 2010). URL: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/GEO/INT_CEDAW_AIS_GEO_13538_E.pdf. (accessed: 13.01.2020).

10. Global Gender Gap Report 2010. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2010.pdf. (accessed: 13.01.2020).

11. The Global Gender Gap Report 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf (accessed: 13.01.2020).

12. National study on violence against women in Georgia 2017. UN Women, 2018. URL: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20georgia/attachments/publications/2018/national%20vaw%20study%20report%20eng.pdf?la=en&vs=4230> (accessed: 13.01.2020).

13. World Bank Group. 2017. Gender Based Violence in Georgia : Links among Conflict, Economic Opportunities and Services. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29108> (accessed: 15.01.2020).

14. Violence against women: an EU-wide survey. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf (accessed: 15.01.2020).

15. Konstitutsionnyy Zakon Respubliki Gruziiya ot 24 avgusta 1995 №786 [Constitutional Law of the Republic of Georgia of August 24, 1995 No. 786]. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/30346?publication=35> (accessed: 15.01.2020). [in Russian].

16. Zakon Gruzii «O gendernom ravenstve» [Law of Georgia on Gender Equality]. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/91624/5/ru/pdf> (accessed: 15.01.2020). [in Russian].

17. Zakon Gruzii Ob ustraneniі vsekh form diskriminacii 2 maya 2014 # 2391-III. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/2339687?publication=1>. (accessed: 15.01.2020). [in Russian].

18. V 2019 godu 144 cheloveka privilecheny k otvetstvennosti za narusheniye sderzhivayushchego ordera [In 2019, 144 people were prosecuted for breaking a restraining order]. Retrieved from <https://www.apsny.ge/2019/other/1564512380.php> (accessed: 15.01.2020). [in Russian].

19. Georgia: Criminalization of Domestic Violence. Global Legal Monitor. URL: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/georgia-criminalization-of-domestic-violence/>. (accessed: 15.01.2020).

20. Decree of the Government of Georgia On the approval of the Action plan for 2018-2020 on the measures to be implemented for combating violence against women and domestic violence and protection of victims (survivors) Tbilisi 2018.

21. Pro zatverdzhennya Typovoho polozhennya pro pryulok dlya osib, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyt'stva ta/abo nasyt'stva za oznakoyu stati: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 22.08.2018 № 655 [«On Approval of the Model Provision on Asylum for Persons Suffering from Domestic and / or Gender-Based Violence» Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 22, 2018 No. 655]. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF> (accessed: 16.01.2020). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 12.01.2020